

IV. KOMMUNIKÁCIÓ A SZÜLŐKKEL, GONDOZOTTAKKAL – SZAKMÁK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Cigányok és magyarok – Egy nehéz védőnői körzet tapasztalatai

Szerző
Bognár Beáta

A TÁMOP 6.1.4 kiemelt projekt szakmai vezetése
Prof. Dr. Fogarasi András szakmai vezető
Kereki Judit szakmai vezető koordinátor

Módszertan alprojekt szakmai vezetése
Odor Andrea módszertan szakmai alprojekt vezető II.

Módszertan V. Esetfeldolgozás és tapasztalatcsere pilot elemi projektvezetője
Bíróné Asbóth Katalin

Az intézmény – védőnői körzet bemutatása

1995 óta dolgozom védőnőként Győrben, Újváros városrészben. Vegyes ellátású körzetemben közel 100 családot gondozok, és a Kossuth Lajos Általános Iskola védőnői feladatait is ellátom. Győr cigány lakosságának zöme ebben a városrészben él.

Körzetemben sok a mélyszegénységben élő, eladósodott cigány család. Többségük lelakott, komfort nélküli lakásban él, néhányan önkényes lakásfoglalóként, vagy a felhalmozódott közüzemi tartozás miatt kilakoltatásra várva. Gyakori a munkanélküliség, ami általában a családok minden felnőtt tagjára jellemző. Több a rendőrségi ügy és sajnos a gyermekjóléti, gyermek-elhelyezési probléma is. Szinte minden cigány családban van legalább egy fő, aki erősen dohányzik, és napjainkra egyre inkább tért hódít a drog is. Egészségi állapotuk általánosan rossz, gyakoribbak náluk a koraszülések, és rövidebb a várható élettartam. Jellemző rájuk az alacsonyabb iskolázottság és a magasabb gyermekszám. (1)

Általánosságban elmondható, hogy az itt élő hátrányos helyzetű családok gyermekei járnak a Kossuth Lajos Általános Iskolába. Amit hoznak magukkal: a hiányos szociokultúra, a szegénység, a tanulásra való gyenge készítés. Az iskolában a 2010/2011-es tanévtől új pedagógiai módszert vezettek be: a Pressley Ridge Magatartásmenedzsmet Rendszert. Ennek alapja az úgynevezett Re-EDucation (*magatartási- és viselkedésminták újratanítása*) nevelési alapfilozófia. Ez a modell az érzelmileg zavart és magatartási problémákkal küzdő gyermekek tanulását segíti.

Körzetem másik részét magyar családok alkotják, akik általában megfelelő, vagy jó szociális körülmények között élnek. Természetesen közöttük is megjelenik a szegénység, a munkanélküliség, vagy akár rendőrségi ügy, csak kisebb arányban.

Andorka Rudolf és számos más szociológus is megfogalmazta már, hogy a cigányok hátrányos helyzete a magyar társadalom egyik legsúlyosabb problémája. A munkanélküliség, a szegénység náluk sokkal tartósabb, ráadásul jól kimutathatók a cigányokkal szembeni erős negatív vélemények. (2) A győriek közül sokan elkerülik ezt a városrészt, mert azt hiszik, hogy itt zsebesek várják őket, illetve verésre, késelésre számíthatnak. A rendőrség statisztikái ezt nem támasztják alá, itt sem rosszabb a közbiztonság, mint egyéb helyen a városban.

A jó gyakorlatot megalapozó szükségletek, igények

Cigány és magyar lakosság egy városrészben él eltérő életmóddal, eltérő kultúrával. Ebből sok, néha megoldhatatlannak tűnő nehézség adódik. Tanácsadónkban ugyanígy egyaránt nagy számban fordulnak meg cigányok és nem cigányok, egymással is interakcióba lépve. Ezek a találkozások nem mindig konfliktusmentesek, időnként erősen

egymásnak feszül az eltérő normarendszerből fakadó különbözőség. Erre nekünk, ott dolgozóknak hatékony választ kell adnunk, és talán lehetőség nyílik arra is, hogy cigány és magyar egymást megismerje, jobban elfogadja.

Úgy gondolom, hogy a koragyerekkori program szerves részét kell hogy képezze a Kossuth Lajos Általános Iskolába járó gyerekek között végzett egészségnevelő munka is. Hiszen rájuk jellemző, hogy szellemileg és érzelmileg éretlenül, szakma és jövedelem nélkül korán vállalnak gyermeket. Ennél a korosztálynál még fennáll a lehetőség, hogy meggondolják, mikor, hogyan és kivel akarnak családot alapítani. A köztük végzett egészségnevelő munkával a védőnő igazi prevenciót végezhet, talán ő is tehet valamit azért, hogy a sors ne ismételje önmagát további generációkon át.

Kezdeti nehézségek

Főiskolás éveim alatt fokozatosan formálódott bennem az elhatározás, hogy nehezebb sorsú családok között dolgozzak védőnőként. Főiskolai gyakorlataimat ebbe a körzetbe kértem, majd a diploma megszerzése után azonnal elhelyezkedtem itt. Duzzadt bennem a lelkesedés, a vágy, kivonulni a terepre és megmenteni a szegénységben élőket. Nagy önbizalommal vetettem bele magam a (szociális) munkába, szinte misszióknak tekintettem védőnői hivatásom.

Kezdetben nehezen fogadtak el a magyar és a cigány családok egyaránt, mondván, hogy nagyon fiatal vagyok, a tudásom is túl elméleti. A cigányok számára pedig magyarként idegennek számítottam, nem nagyon akartak velem kommunikálni. Kezdeti lelkesedésemben naiv túlkapásokba estem, és ész nélkül próbáltam orvosolni a szegénységben élők anyagi problémáit: adományokat gyűjtöttem (aránytalanul sok időt szánva erre a tevékenységre), segélykérelmeket írtam, de néhányszor én magam is adtam pénzt pelenkára, élelemre. Hamarosan már szinte csak azért kerestek engem, hogy anyagilag támogassam őket.

Az iskolában a gyerekek gyorsan megszerettek, de a felvilágosító órákon nem tudtam őket lekötni a hagyományos oktatási módszerekkel. Ha nem érdekelte őket az adott téma, egyszerűen felálltak és hazamentek, mondván, nem hagyhatják ki az aktuális sorozatot a televízióban.

A városrészben való védőnői munka során — évek alatt — olyan készségeket sajátítottam el, amelyek segítségével otthonosan mozgok a cigány és magyar családok között egyaránt, és az iskolában is általában fel tudom kelteni a gyermekek érdeklődését.

Fokozatosan változott a szemléletem is, és úgy tapasztalom, hogy mára jó védőnői gyakorlat alakult ki ebben a speciális kihívásokkal teli városrészben.

I. A jó gyakorlat bemutatása a körzeti munkában

1. Védőnői kompetencia felismerése

Rájöttem arra, hogy védőnői szakmám több lehetőséget kínál a segítségnyújtásra, szemléletformálásra, de még a szocializálásra is, mint ahogy azt korábban gondoltam. Az adományok gyűjtögetésénél (bár a tanácsadóban a mai napig zajlik kisebb mértékben) magasabb rendű célokat is ki lehet tűzni, és dolgozni értük. Ki kell kerülni a naiv (szakszerűtlen) segítséget, amelynek veszélyei, hogy a védőnő elfecsérli az energiáit, hagyja, hogy kihasználják, végül hamar kiég. Vannak olyan társszakmák, karitatív egyesületek, egyházak, akik amúgy is ellátják ruhával, élelemmel stb. a rászorulókat. Itt, Győr-Újvárosban is jól működik ez a rendszer.

Be kellett látnom, hogy *szereptévesztésben* vagyok: nemcsak a szociálisan hátrányos helyzetűekért tartozom felelősséggel, hanem minden családjáért, aki a körzetemben él. Védőnő vagyok, és nem szociális munkás. Feladatköröm szerteágazó, és nem korlátozódhat a hátrányos helyzetű vagy veszélyeztetett gondozottakra. Igyekszem védőnői hivatásomnak minden területen megfelelni.

2. Szakszerű kommunikáció

A védőnői szerephelyzetből fakad a *tegezés-magázás kérdése*. Kezdetben mindenkivel tegeződtem. Ebből néha „barátnősi” lett, ami akadályozta a védőnői minőségi munkát. Más esetekben pedig kellemetlen szituációkba sodort: pl. gyámhatósági védelemben vételnél a kliens mindenkit magázott, csak engem tegezett le. Ma már nem tegeződöm, és azt tapasztalom, hogy ily módon cigányok és nem cigányok felé is több szakértelmet tudok közvetíteni.

Meg kellett tanulnom *szakszerűen kommunikálni*, igazodva az eltérő kultúrákhoz és iskolai végzettséghez, hiszen nem várhatom el mindenkitől, hogy megértse a szakmai, vagy akár a köznyelvet. A megfelelő kommunikáció a kölcsönös bizalmat és tiszteletet építi.

Íme, két (mosolygásra készítő) példa:

Egyik eset

Fiatal, kétgyermekes anyuka keresett meg azzal, hogy fogamzásgátlót szeretne íratni.

- Védőnő, tudna nekem gyógyszert íratni, hogy ne legyek terhes?
- Tudok, de csak akkor, ha volt rákszűrésen egy éven belül.
- Voltam, voltam.

Hitetlenkedve néztem rá (mert terhessége alatt sem járt nőgyógyászhoz). Mire ő:

- Kaptunk levelet, behívták az egész családot.

Magamban arra gondoltam, biztos a Liliom programról lehet szó, de ő így folytatta:

- Be kellett állnom egy gépbe és mély levegőt venni, meg felemelni a fejemet...

Másik eset

Családlátogatás után sétáltam vissza a rendelőbe, amikor kolléganőm körzetébe tartozó fiatal anyuka megállított:

- Várjon nővérke! Képzelve, mit gondol mirólunk a védőnőnk! Hogy engem az uram ver! Hogy képzelhet ilyet?

Pillanatnyi helyzetértékelés után tudtam, itt csak félreértésről lehet szó. Kolléganőmet megvédtem, majd a rendelőben elmeséltem neki a történetet. Kiderült, hogy ő a legutóbbi látogatás alkalmával a fogamzásgátlásról kérdezte az ifjú édesanyát, amit így fogalmazott meg: „Mondja, védekezik valamivel?” Ezt értette félre a nő: miért kéne védekezni, hát nem veri őt az ura!

3. Hagyományok tisztelete

A cigányságnak ebben a városrészben is sajátos szokásai, hagyományai, babonái vannak, amelyeket tisztelni kell. Aki úgy megy közénk, hogy nincs tisztában ezzel, az komoly konfliktusra, elutasításra számíthat – joggal.

Védőnőket érintő dolog például a babakelengye kérdése. A cigányok nagy része babonából a csecsemő születéséig nem vesz meg semmit a babának. Ha kimegy a védőnő a szülés előtt meglátogatni a kismamát, nem fog kiságyat, babakocsit vagy babaruhát találni. Mégsem szükséges emiatt a Gyermekjóléti Szolgálathoz szaladni, mert szülés után, mire a babát hazaadják a kórházból, a keresztszülők és a rokonok mindenről gondoskodni fognak.

Egy másik dolog, ami furcsa lehet: a kis csecsemőt nem fogják levegőre vinni, csak a keresztelője után, mert félnek a szemmel veréstől. Tanácsadásra is csak a legszükségesebb esetben jönnek el. Ez sem elhanyagolás, hanem a szokásaik része.

Ahhoz, hogy igazán elfogadjanak, a legnagyobb tisztelettel kell fogadnunk eltérő szokásaikat.

4. Viselkedéskultúra, egészségnevelés

Tanácsadónkban a minimális *viselkedési normákat* mindenkinek be kell tartania. Ebből nem engedünk. A váróban előfordult már dohányzás, de szotyizás is, ezt nem lehet beletörődőn, elnézőn kezelni, bizonyos szigorral kell fellépni. A dohányzót kiküldtük, a szotyit köpködő kapott söprűt, lapátot és egy kis fejmosást. Nem lett belőle sértődés, azóta betartják a szabályt.

Védőnői tanácsadónkban nagy a forgalom, időnként sokan összegyűlnek a váróban. A sorrend betartatása nem kis feladat, itt is következetesnek kell lennünk. Nem lehet a

hangerő, a dörömbölés, vagy a soron kívüli benyitogatás elsőbbséget eredményező tényező. Ha nem nyer megerősítést az agresszív tülekedés, akkor egy idő múlva kialakul a rend. (Tapasztalataim szerint ebben akkor is érdemes kitartani, ha fenyegetőzés hangzik el, pl.: „Lesavazom!”)

Higiéniai problémák is felmerülnek néha. Ha egy család ismételtelen kellemetlen szagú és a többiek alig bírják a váróban, akkor előbb-utóbb muszáj a védőnőnek diszkrétan elbeszélgetni az anyukával, szülőikkel.

Az ilyen típusú visszajelzések adása a gondozott felé speciális ismereteket és kommunikációs készséget igényel. Ha a hangsúly, a helyzet, vagy a védőnői odafordulás nem megfelelő, akkor komoly sértődést eredményezhet egy jó szándékú közlés. Tapasztalatom, hogy csak *a tudatosan kiépített kölcsönös bizalom és tisztelet teremtheti meg azt a jó kapcsolatot a klienssel, amelyen belül sikeresen lehet konfrontálni, oktatni, követelni.*

5. Lassú szemléletformáló munka

A védőnő egészségnevelő munkája során az egészséghez való viszonyt formálja, alakítja. El kell fogadnia, hogy nem mindenki fogja azonnal és maradéktalanul az ő tanácsait betartani. Vannak családok, ahol komolyabb egészségkárosító életmódot folytatnak: dohányoznak, egészségtelenül táplálkoznak, nem sportolnak, stb. Ez természetesen rávetül a gyermekeik gondozására is, akik a passzív dohányzás, vagy a helytelen táplálás kárvallottjai. Ezeket a szülőket nehéz meggyőzni arról, hogy ez az életmód mennyire helytelen. Kitartó egészségnevelő munkára van szükség. Azt tapasztalom, hogy egyre több családnál figyelnek már arra, hogy a szobában ne dohányozzanak. Büszkén állítom, hogy Újvárosban évek alatt sikerült elérni, hogy a csecsemőket ne táplálják tehéntejjel. (Ez alól már alig van kivétel.)

6. Együttműködés a társszakmákkal

Mindenhol fontos, de ebben és az ehhez hasonló gondozási körzetekben még inkább az itt dolgozókkal való együttműködés, együtt gondolkodás. Az újvárosi tanácsadóban védőnő kolléganőmmel napi szinten szoros együttműködésben tevékenykedünk, de a gyermekorvosi rendelővel is gyakran vagyunk egymás segítségére.

A cigány családok jó része nem tud késleltetni, hiába adunk időpontot egy-egy vizsgálatra, nagyon ritka, hogy betartanak. Rugalmas igazodással sokat könnyítünk a gyermekorvossal egymás munkáján, pl. ha valamelyikünkénél megjelenik egy-egy család, jelzünk a másiknak, és így ő is tud velük foglalkozni, státuszvizsgálatot elvégezni, vagy oltást beadni.

Emellett a társszakmákkal is rendszeres a kapcsolattartás, pl. a Gyermejkölési Központ családgondozóival, vagy az ÁNTSZ oltóköri-ellenőrével időnként közösen látogatunk meg

néhány családot. A Családsegítő Központban, valamint az óvodákban és iskolákban pedig szükség szerint esetmegbeszélést tartunk.

7. Kapcsolati tőke

Győr-Újvárosra elmondható, hogy kapcsolati rendszereit tekintve olyan, mint egy kis falu. Az emberek jól ismerik egymást, gyors az információk áramlása. Védőnőként különleges élmény számomra, hogy minél jobban elfogadtak a családok, annál inkább beavattak a számukra fontos eseményekbe, történésekbe. Így sok segítséget kaptam és kapok tőlük. Nem kell sokáig utánajárnom, hogy egy adott család hová költözött be, vagy épp merre költözött el, esetleg kit milyen veszélyeztető tényező fenyeget.

Ha valakivel gyorsan kapcsolatba kell lépnem, de telefonon nem tudom elérni, és már nincs időm meglátogatni, szinte biztos, hogy a rendelőben felbukkan egy rokona, vagy ismerőse, akivel üzenhetek.

Fontos családi történéseket elújságnak, olyan is előfordult, hogy meghívtak a kisbaba keresztelőjére.

Az a tény, hogy naprakész információim vannak a körzetemről, hosszú évek munkájának gyümölcse.

8. Kultúrák közelítése

Ha nincsenek a már említett zavaró körülmények (pl. tülekedés, kiabálás), akkor lehetőség nyílik, hogy roma és magyar szülők beszélgessenek egymással. Nálunk ilyenre is akad példa bőven.

Úgy tapasztaltam, hogy a roma nők anyai ösztöneikre hallgatva példát mutatnak a szoptatásban és a gyermekük gondozásában is. Nem olvasnak „Suttogót” és a védőnő szoptatási vagy csecsemőgondozási tanácsait sem nagyon hallgatják meg. Egyszerűen mellre teszik a kisbabájukat, amikor *úgy érzik*, hogy a kicsinek arra van szüksége, vagy elringatják, amikor álmosnak látják. (1. kép) A mellgyulladás ismeretlen fogalom az ő köreikben, pedig nem használnak mellszívót. Gyermekük nagyon hamar átalusszák az éjszakát.

Ránk, magyarokra inkább jellemző a görcsös megfelelni akarás. A kismamák elolvasnak minden könyvet, elvégeznék minden tanfolyamot (ami természetesen nem haszontalan), de közben elfeledkeznek a beléjük táplált anyai ösztönről. Ezért van az, hogy gyakran tehetetlenül állnak síró gyermekük ágyánál és nem tudják, mit kezdjenek vele. Szigorúan be akarják tartani a három óránkénti szoptatást, ahelyett hogy arra a bizonyos belső hangra hallgatva mellükre vennék síró gyermeküket.

Számomra mindig öröm, ha a váróból beszűrődő beszélgetésekből cigány és magyar anyukák eszmecseréjét hallgathatom, mert akaratlanul is egymást segítik. A cigány nő tanul egy kis tudatosságot, a magyar pedig ösztönösséget leshet el. Ha van rá

lehetőségem, én is bekapcsolódom valamilyen formában a beszélgetésbe, egy kicsit terelgetve annak fonalát abba az irányba, ahol egyik vagy másik félnek segítségre van szüksége. Tapasztalatom szerint a követendő jó példák kiemelése, megdicsérése a többiek előtt mindkét fél számára építő lehet.

Tanácsadónkban *baba-mama klub* működik (2. kép), amelyet a magyar anyukák lelkesen látogatnak kisgyermekükkel. A cigány anyukákat nehéz becsalogatni ezekre a programokra, de már ezen a téren is sikereket könyvelhetünk el. Az ő jelenlétük nagyon fontos a klubokban, mert ahogy kapcsolatba lépnek a magyar „többséggel”, komoly előítéletek hullnak le. Ezek a cigány anyukák általában nagyon kedvesek, készségesek és jól esik nekik, amikor magyarokkal beszélgethetnek egyenrangúan, nemegyszer úgy, hogy ők adhatnak tanácsot. Öröm látni, amikor magyar és cigány anyuka együtt kézműveskedik, hogy a családot kis dekorációval meglepjék. (3. kép)

Kiemelném az *anyatejes nap* alkalmából rendezett ünnepségünket. Egy fiatal cigány édesanyját próbáltam elhívni, aki nagyon ügyesen szoptatott. Eljött a rendezvényre. A beszélgetés kezdetén csak hallgatott, aztán később egy szoptatási problémához hozzászólt. A többi anyuka kérdezgetni kezdte, és hamarosan a babájával a karján felállva magyarázta az anyatejes táplálás rejtelseit a többi anyukának.

II. A jó gyakorlat bemutatása az iskolai munkában

A bevezetőben már említettem, hogy a Kossuth Lajos Általános Iskolába zömmel többszörösen hátrányos helyzetű gyermekek járnak. Többségük komfort nélküli, egy-két szobás lakásban él testvéreivel, esetleg nagyszüleivel. A szülők iskolai végzettsége általában alacsony, sokan az általános iskolát sem végezték el. Mivel szakmájuk nincs, ezért kevés a munkalehetőség számukra. A szegénység vonzza a bűnözést, ezért a családfő nemegyszer időlegesen börtönbe kerül.

Ezekben a kis lakásokban nagyon kevés pénzből élnek a családok. Mivel a felnőttek sose tartották fontosnak a tanulást, ezért nem érzik szükségét, hogy legalább minimális módon biztosítsák gyermekeik számára a nyugodt tanulás feltételeit. Nem alakítanak ki még egy kis sarkot, vagy zugot sem az iskolás számára, hogy felkészülhessen a másnapi számonkérésre.

A gyerekek nagy része ilyen közegből érkezik az iskolába. Elbeszélgetve velük először úgy tűnik, mindent tudnak a körülöttük levő világról: szexről, terhességről, csecsemőgondozásról, prostitúcióról, nemi erőszakról. Beszámolnak nemi beteg iskolatársról, prostituált szülőről, a testvérük elszóktetéséről, anyukájuk sorozatos abortuszairól, unokatestvért ért nemi erőszakról.

Olyan, mintha mindent tudnának, valójában pedig nagyon keveset tudnak ezeknek a dolgoknak a háttéréről, még a saját testük működésével sincsenek tisztában. Érzelmileg sérülékenyek, befolyásolhatók, és mivel a körülöttük zajló események természetesen számukra, nagy a veszélye, hogy az ismerősség érzésével ők is belesodródhatnak hasonló szituációkba.

Ebben az iskolában kiemelten fontos preventív tevékenységet végezhetek védőnőként. Az egészségnevelő órák mellett egyéni tanácsért is megkereshetnek a gyerekek akár önállóan, de barátaikkal vagy a szüleikkel együtt is. Legfontosabb feladatomban tartom, hogy megismertessem őket saját testük működésével, a szexualitással, családtervezéssel. Ezért évek óta kialakult gyakorlat, hogy minden tanévben lehetőleg több alkalommal az összes felső tagozatos osztálynak tartok felvilágosító órát.

Felvilágosító órák nemiség, párkapcsolat, szexualitás, családtervezés témakörben

1. Csoportok kialakítása életkor és nemek szerint

Minden évfolyamon (5–8. osztály) kis létszámú csoportban, kb. 5-6 fő részvételével zajlik az óra, amelyen fiúk és lányok külön vesznek részt. A 8. osztályban időnként előfordul, hogy különböző neműek együtt is jelen vannak a beszélgetésnél, mert érettnak látom őket egy közös eszmecserére.

2. Elhelyezkedés

Az osztályteremben körbe rakjuk a székeket, így fokozottan lehetőség nyílik arra, hogy a szemléltetőeszközöket körbeadjuk, illetve egymást meghallgassuk.

3. A foglalkozások időtartama

A beszélgetések ideje egy tanórát, 45 percet vesz igénybe, de többször szünetben is ott maradnak még a gyerekek, további kérdések megvitatására.

4. A felvilágosító órák témái

Tekintettel a különböző korosztályok eltérő érettségi szintjére, a pedagógiai szempontok figyelembevételével a különböző nemű és életkorú gyerekeknek más és más módon közelítem meg a témát.

11–13 éves lányok és fiúk

- anatómiai ismeretek, pubertáskori változások fiúknál és lányoknál
- menstruáció (lányoknál hangsúlyozottan, fiúknál tömören)
- intim higiénia

- szexualitás és várandósság
- nem kívánt terhesség megelőzése
- családon belüli erőszak

Ennél a korcsoportnál a nagyobb hangsúly a saját testi változások megismerésén van, a szexualitásról és a fogamzásgátlás kérdésköréről pedig érettségüknek megfelelően beszélgetünk.

14– 15 éves lányok és fiúk

- felelősségteljes szexualitás
- nem várt gyermek, abortusz
- nemi betegségek
- fogamzásgátló módszerek
- óvszer használatának népszerűsítése
- családtervezés
- szexuális visszaélések, zaklatás, családon belüli erőszak

Oktatási módszerek alkalmazása az információk forrása szerint

Verbális: a *szóbeli közlés* módszerei közül kevésbé monologikus, inkább *dialogikus* módszerrel dolgozom. Általában rövid *vitaindító* kérdéssel kezdem az órát (pl. „Szerintetek jó-e annak a lánynak, akinek 15 évesen kisbabája születik?”, amelyre szinte mindenkinek van valamilyen véleménye, majd amikor nem jutnak egymással közös véleményre, irányítással közösen *megbeszéljük* az adott témát. Óra végén *írásos anyagot* is a gyerekek rendelkezésére bocsátok, pl.: tájékoztató a fogamzásgátló módszerekről, menstruációs naptár, kamasz útravalók.

Szemléletes: minden alkalommal viszek magammal különböző szemléltetőeszközöket, amelyeket körbe is adunk, pl. óvszer, pesszárium, hüvelygyűrű, tabletták, kúpok, terhességi teszt. Felvilágosító DVD-t is használok, pl. a nemi betegségek képi megjelenítésére. (4. kép)

Gyakorlati: pl. fa hímvessző segítségével megtanítom nekik az óvszer helyes használatát. (5. kép)

Oktatási módszerek alkalmazása a tanulási munka irányításának szempontja alapján

Közös védőnő-tanuló dominanciában dolgozunk: a gyerekek hozzák a saját ismereteiket, én pedig kiegészítem azokat. Fontos, hogy ők is szót kapjanak, mert így tudom kideríteni, hol hiányos a tudásuk, vagy miben kell korrigálni esetleges téves ismereteiket.

Az érdeklődés fenntartása szempontjából is lényeges, hogy olyan dolgokról beszéljünk, ami személyesen érinti őket, vagy családjukat, ismerőseiket.

A jó gyakorlat eredményességének feltételei

Fontos, hogy a téma a tanulók *előzetes ismeretein* alapuljon, *legyen érdekes és élményszerű*. A körzetben élők mindennapjainak ismerete a védőnő számára is mankót nyújt ahhoz, hogy a gyerekek mit látnak, hallanak, miről van tapasztalatuk, ismeretük. A szülők nem nagyon titkolják a gyerekeik előtt, ha pl. terhességmegszakításon estek át. Emellett a tanulók is megfogalmazzák, hogy mi foglalkoztatja őket, ami néha nagyon keményen hangzik, pl.: „R. az erdőben leszopta a fiúkat”, „P.-t futtatja a barátja”. „N.-t megszőktették, minden nap sír, haza akar jönni a férjétől”, „E. már megint terhes. Minek neki annyi gyerek?”, „Zs. AIDS-es. A börtönben derült ki”. Az iskolában a gyerekek mindig nagy érdeklődést mutatnak a szerelem, szex, párkapcsolat kérdésköre iránt.

Hiszem, hogy személyesen őket is érintik a körülöttük folyamatosan zajló események, amelyekre választ keresnek. Mindig van valamilyen aktuális történet, élmény, ami foglalkoztatja őket, és meg kell beszélni.

Az aktuális témát igyekszem *problémafelvető, felfedezettő* módon a gyerekek elé tárni. Nincs nehéz dolgom a problémafelvetéssel, mert a területen dolgozóként folyamatosan értesülök róla, hogy melyik családban épp mi történt, és tudom, hogy a gyerekeket aktuálisan mi foglalkoztatja. Természetesen én is felvezetem azokat a témákat, amelyeket mindenképp át akarok beszélni velük. Ha sikerül tényleg felfedezettő módon indítani a beszélgetést, akkor a gyerekek nagyon gyorsan bekapcsolódnak a témába, és *irányításommal* elkezdődik a probléma megoldásának kidolgozása.

Az órák menetét *előre megtervezem*, azonban vannak olyan *spontán helyzetek*, amikor a gyerekeket aktuálisan foglalkoztató történésről kell beszélni. Késznek kell állnom, hogy ilyen helyzetekben is le tudjam vezetni a beszélgetést a tanulók hasznára. Mindig kell hogy legyenek a tarsolyomban olyan *kérdések is*, amikkel egy témát tovább tudok görgetni, illetve visszaterelni őket, ha más irányba kalandoznak.

Mindent megteszek annak érdekében, hogy a *légkör oldott legyen*, mindenki bátran kérdezhessen és elmondhassa, amit gondol. Nem hagyom, hogy egymást cikizzék, ha valaki épp rossz választ ad.

Talán az egyik legnagyobb kihívás az iskolai csoportmunkában a *fegyelmezés*. A védőnőnek, pedagógusnak minden összpontosító képességét össze kell szednie, hogy megelőzze azokat a helyzeteket, amikor már nem lehet hatékonyan együtt dolgozni a fegyelem hiánya miatt. Az óráimon hosszú gyakorlás során kialakult egy olyan légkör, hogy a gyerekek általában jutalomnak tekintik, ha résztvevők lehetnek. Igyekszem mindig kiemelni, hogy olyan dolgokról beszélgetünk, amiből ha kimaradnak, nagyon

fogják bánni, és ezt általában elfogadják tőlem. (Ennek ellenére minden óra előtt szorongok, hogy sikerül-e majd fegyelmet tartanom, és minden óra után újra rácsodálkozom annak sikerére.)

Nagyon lényegesnek tartom, hogy *ne legyen tabutéma* ezeken a beszélgetéseken. Előfordulhat, hogy olyan gyerek ül közöttük, akinek ez az egyetlen lehetősége, hogy bizonyos kérdésekre választ kapjon, ami akár későbbi életét meghatározza majd.

Egy konkrét eset

Évekkel ezelőtt az egyik felvilágosító órán a beszélgetést a családon belüli erőszakra tereltem. Azért döntöttem a téma mellett, mert volt egy lány az osztályban, akiről azt beszéltek a körzetben, hogy a nevelőapja „bántja”. A gyerekek nagyon nyitottak voltak, hasznos beszélgetés alakult ki, elmondtam nekik, mi a teendő családon belüli erőszak esetén. Óra végén az a lány, aki miatt ezt a témát felvettem, odajött hozzám, és kölcsönkérte a nálam lévő könyvet, amely erről a témáról szólt. Néhány nap elteltével elmondta súlyos titkait az osztályfőnökének bántalmazásról, szexuális zaklatásról... A tanárnő azonnal intézkedett, a kislányt kiemelték a családból, a férfi ellen eljárás indult. A gyermek továbbra is a Kossuth iskolába járt, így szemtanúi lehettünk változásának: a korábban csendes, szorongó gyermek kinyílt, egy vidám, felszabadult tini lett belőle. Később középiskolába ment, megszakadt a kapcsolatunk. Legutóbb, amikor összefutottam vele, már boldog főiskolás volt.

Egyéni tanácsadás

A csoportos egészségnevelésen túl a gyerekeknek lehetőségük van egyénileg tanácsot kérni tőlem. Nem vált be az iskolában erre a célra meghatározott fogadóóra, nem szívesen jöttek a kötött időpontban. A problémájukkal, kérdéseikkel inkább megállítanak az utcán, az iskola folyosóján, de megkeresnek a körzeti védőnői tanácsadóban is, akár a szüleikkel együtt is. A lányok leggyakrabban menstruációs problémákkal, fogamzásgátlással kapcsolatban jönnek el, míg a fiúk inkább a nemi betegségekről kérdeznek, illetve szexszel kapcsolatos problémákat, kérdéseket vetnek fel.

III. Jó gyakorlat a területen és iskolán átívelő komplex védőnői munkában

A családok, gyerekek között végzett egészségnevelő munka azért is különösen hatékony, mert a területen és az iskolában is jelen lehetek.

Néhány, a körzetre jellemző dolog, amire itt különösen figyelni kell a védőnőnek:

A *várandós anya* gondozása során elkezdődik a védőnő egészségnevelő tevékenysége. Vannak közöttük olyanok, akiknél nem alakult ki egészségtudatosság, ők is dohányfüstben és egészségtelen környezetben nőttek fel. Ahogy már korábban is írtam, nem ronthat a védőnő ajtóstul a házba, először el kell fogadtatnia magát a családdal, és utána elkezdni a nevelő munkát. Körzetemben az átlagosnál gyakoribb terhesség alatt a dohányzás, annak ártalmaira feltétlenül fel kell hívnom a figyelmet. Az egészséges táplálkozás elveiről is muszáj beszélgetni velük, a lisztes, cukros étrend helyett zöldségben, gyümölcsben gazdagabb étkezést javasolni.

A *csecsemő* születése után a roma nők dicséretre méltóan szoptatnak. A baba megfelelő gyarapodása ellenére viszont nagyon korán elkezdik a hozzátáplálást olyan ételféleségekkel, amik nem felelnek meg a korai csecsemőtáplálási elveknek. Nagyon lassú, kitartó munkával érhető el, hogy az ifjú anyuka a védőnőre hallgasson, és ne a nagymamára.

Nincs helye sértődésnek, ha mégsem így történik. Nem érdemes táplálási elvek miatt a korábban kiépített bizalmat felrúgni. Kötelességem elmondani a helyes táplálási javaslatokat, de ha a család másképp dönt, tiszteletben kell tartanom. Amúgy is van néhány terület, ahol nekik is mindenképpen együtt kell működniük a védőnővel: pl. kötelező védőoltásokra elhozni a babákat, bizonyos szűrővizsgálatokon részt venni (csípőszűrés, státuszvizsgálat). A passzív dohányzásról nagyon sokat szoktam nekik beszélni, itt is lassú elmozdulás történik.

Kisgyermek- és gyermekkorban a cukorfogyasztás mérséklésére és a fogápolásra kell felhívnom a szülők figyelmét. Sajnos, nagyon gyakori már kisdtedkorban is a fogszuvasodás és az elhízás. A helyes étrend mellett mozgásra is biztatom őket.

Az *iskolában* szintén folyamatos preventív munkát végzek, illetve amelyik gyermeknél testi vagy lelki probléma adódik, megpróbálok hatékony segítséget nyújtani. A gyakori fejtevésségi vizsgálatok kapcsán sokat beszélek velük a higiénéről, a chipset és kólát a padjukon látva az egészséges táplálkozásról, a cigarettával a kocsik mögött bujkáló tinik hallhatnak a dohányzásról, de a drog és az alkohol is téma. A már fentebb részletesen tárgyalt szerelem, párkapcsolat, szexualitás témakört pedig kiemelkedően fontosnak tartom.

Szülővel és gyermekkel jó kapcsolatot sikerült kialakítanom, nemegyszer felkeresnek problémájukkal, kérdéseikkel közösen is a védőnői tanácsadóban, de családlátogatások alkalmával is szerteágazó kérdéseket vitatunk meg.

Összefoglalás

18 éve dolgozom Győr-Újvárosban egy olyan körzetben, aminek nehézsége mellett szépsége is jellemző. Az itt élő lakosság, magyarok és cigányok egyaránt elfogadtak. 18 év tapasztalatával a hátam mögött otthonosan mozgok közöttük. Húszas éveimben a kezdő lelkesedésével vettem bele magam a munkába, sokszor érzelmileg túlfűtve akartam segíteni, de nem tudtam elég hatékony lenni érzelmeim széles skálája miatt. Boldog voltam, ha segíthettem, de mélységesen megbántott, ha például becsaptak.

Aztán helyére került az érzelemlátás, és már reálisan próbálom értékelni a történéseket és a feladataimat. Igyekszem továbbra is empátiával fordulni a gondozottjaim felé, és kompetenciahatárainon belül segíteni.

Minden kollégámnak ajánlom, hogy legalább egy ideig ehhez hasonló körzetben válasszanak munkát. Az a tapasztalatom, hogy olyan készségekre tehetnek szert, amelyek a többi átlagos védőnői körzetben nem sajátíthatók el. Így ők is gazdagabbak lehetnek, ahogy én gazdagabb lettem az elmúlt 18 év során.

A szerző adatai, elérhetősége

Név: Bognár Beáta területi védőnő

Munkahely: Védőnői Szolgálat

Cím: 9025 Győr, Zúgó u. 2-4.

E-mail cím: bea@vnzugo.t-online.hu

Telefonszám: +36-20/824-2630

Képek

1. kép. Iker anyukák szoptatják újszülött gyermeküket

2. kép. Baba-mama klub

3. kép. Húsvéti barkácsolás

4. kép. Iskolai felvilágosító óra szemléltető eszközökkel

5. kép. Óvszer helyes használatának begyakorlása

Felhasznált irodalom

- Neményi Mária: *Cigány anyák az egészségügyben*. Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, 1998.
- Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, 1997.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.